

'Bugün tüm önlemler alınsın 45 günde Körfez'de yüzersiniz!'

Temeli 1980'lerde atılan Büyük Kanal Projesi'nin mimarlarından olan İzmir Büyükşehir Belediyesi eski bürokratu Dr. Talat Şimdi, "Kirliliğin bir nedeni de Çiğli Arıtma Tesisi'nin yıllar içinde tasarruf amacıyla tam kapasite çalıştırılmamasıdır" dedi.

İzmir Körfezi, kirlilik nedeniyle 2023 yılı başından itibaren önce renk değişimi ardından da balık ölümleriyle S.O.S vermeye başladı. Geçen eylül ayında bölgede TÜBİTAK gemisiyle inceleme yapan Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, Körfez'in durumuna "can çekiyor" sözleriyle dikkat çekti.

Ardından bakanlık koordinasyonu ile Körfez Bilim Kurulu oluşturuldu. İzmir Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere ilgili kurum ve

kuruluşların yapması gerekenler 15 maddede sıralandı. Bakanlık İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne eylem planının uygulanması için İLBANK'ın kredi desteği sağlayacağını belirtti.

Ancak gelinen son noktada İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Cemil Tugay, beklenen destek kredisi onaylarının hala verilmediğini, dip tarama çalışmalarına devam ettiklerini, [Çiğli Arıtma Tesisi](#)'nin 4. fazını ise kendi imkanlarıyla tamamlayacaklarını söyledi.

Peki İzmir Körfezi, kirliliği önlemede hayati önem taşıdığı söylenen ve temelleri 1980'lerde atılan '[Büyük Kanal Projesi](#)'ne rağmen neden bu hale geldi?

Bugünü anlamak için geçmişe dönüp, Büyük Kanal Projesi'nin o dönemki mimarlarından olan eski İzmir Büyükşehir Belediyesi bürokrati Dr. Talat Şimdi ile konuştuk.

■ **Dönemin İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Burhan Özfatura'nın A takımında görev aldınız. İzmir Körfez temizliği de 1980'lerde 'Büyük Kanal Projesi' ile gündeme gelmişti. Bugün gelinen vahim tabloyu anlamak için o yılları konuşmakla işe başlamak gerektiğini düşünüyoruz. Proje nasıl başladı anlatır mısınız?**

1950'lere dek İzmir kanalizasyonu için pek çok proje hazırlanmış ancak hem maddi yetersizlikler hem de kentin topografik yapısı nedeniyle hayata geçirilmemişti. 1960'lara gelindiğinde artan nüfus, evsel ve endüstriyel atıkların çoğalmasıyla Körfez giderek kirlenmeye başladı.

İzmir için büyük önemi olan “Büyük Kanal Projesi” fikri de bu yıllarda oluştu. İlk çalışmalar 1969 yılında DSI tarafından Camp-Harris-Masera ortaklığına yaptırılan fizibilite çalışmasıyla başladı.

1971’de tamamlanan planda İzmir Körfezi’nin iç ve orta kesiminde gözlenen çevre kirliliğinin ana sebebi olan evsel ve endüstriyel atıksuların bir kuşaklama kanalı ile toplandıktan sonra, günümüzde Çiğli Atıksu Arıtma Tesisi’nin bulunduğu alanda 3 kademeli bir lagün sistemi vasıtasıyla artırılarak, orta Körfez’e boşaltılması öngörüldü. Ancak proje zamanla çeşitli revizyonlardan geçti.

1977–1981 yılları arasında master planı ve fizibilite raporu yeniden ele alındı. 1983’te İller Bankası tarafından ilk yatırım ihalesi Ana Kuşaklama Kanalı için yapılarak, inşasına başlandı. 1985 yılında planlar Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından ikinci kez yenilendi.

Burhan Özfatura’nın başkanlığındaki İzmir Büyükşehir Belediyesi, 1987’de “Su ve Kanalizasyon Hizmetlerini” yürütmek üzere İZSU Genel Müdürlüğü’nü kurdu. Yüksek maliyetli bu proje için Dünya Bankası ile anlaşma imzalandı ve çalışmaları İZSU’nun yürütmesine karar verildi. Bu çalışmalarda bizzat ben de görev aldım.

Proje kapsamında 1999 mart ayına kadar; Güzelbahçe’den başlayıp Çiğli’de havaalanının güneyinde yer alan atıksu arıtma tesisine kadar Körfez’i çevreleyen 65 km uzunluğunda ana kuşaklama kanalı, kuşaklama kanalı üzerinde 4 büyük pompa istasyonu ve 2 adet terfi istasyonu inşa edildi. Kentin atıksularını 65 km’lik ana kuşaklama kanalına taşıyan yaklaşık 95 km uzunluğunda tali kolektörler ve yaklaşık 3 bin km. uzunluğunda mevcut pis su şebekesi de inşa edildi. Ancak projenin son basamaklarına gelindiğinde seçim yaklaşmıştı. Çiğli Atıksu Arıtma Tesisi’ni tamamlamak için TANSAS’ın isim hakkı ve A grubu hisselerinin yüzde 29’luk bölümünü 64 milyon dolara satışa çıkarmak zorunda kaldık. Ve 2000 yılında Çiğli Arıtma Tesisi’ni hizmete açmayı başardık.

Tesis elektrik üretecekti

■ Siz tesisi bitirdiğinizde 3. faz da çalışır durumda mıydı?

Evet.

■ Peki, tesisin tam kapasite ile çalışması için 25 yıl sonra bugün nihayet bitirilecek olan 4. fazın da yapılması gerekiyordu iddiası doğru mu?

Hayır, herkes bir şeyler söylüyor. Yaptığımız 3 faz İzmir'in atıklarını arıtmak için zaten fazlasıyla yeterliydi. Şimdi de yeterli. 4. faz, tesisten çıkan ve tarımda sulama amaçlı kullanılacak suyun daha kaliteli olmasını sağlayacaktı.

■ Eğer Çiğli Arıtma Tesisi'nin 3 fazı bundan 25 yıl önce çalışmaya başladıysa İzmir Körfezi bugün nasıl bu hale geldi?

Çünkü yıllar içinde tam kapasiteyle çalıştırılmadı.

Neden?

İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İZSU'da fon ve nakit akış tabloları incelendiğinde uzun zamandır gelirlerin giderleri karşılayamaz durumda olduğu görülmektedir. Tasarruf amaçlı arıtma tesisinin yıllar boyunca düşük seviyede çalıştırılması sonucu da maalesef Körfez kirliliği gündeme gelmiştir. Oysa seçimle görevden ayrılmasaydık. O dönem 10 milyon dolarlık ek yatırımla tesisten çıkan çamur gazlarını elektriğe dönüştürecek ünite yapacaktık. Tesis bu elektriği kullanacaktı. Böylece maliyeti azalacak, tam kapasite çalışabilecekti. Ve yine 10 milyon dolarlık bir diğer ek yatırımla kurulacak sistemle, çıkan çamur yakılıp sıcak su elde edilecek, bu bölgedeki konutlara ısınma amaçlı verilecekti. Neyse ki arıtma tesisinden çıkan çamurlar son yıllarda çimento fabrikalarına ek yakıt olarak veriliyor.

■ **Büyük Kanal çalışmalarınız 2000'lerde belli bir aşamaya gelmiş ancak Özfatura dönemi seçimle sona ermişti. Peki, Körfez temizliğiyle ilgili süreç sonrasında nasıl işledi?**

Proje yarım kaldı. Oysa biz yukarıda saydığım tüm bu ek projelerin yanında tesisten çıkan arıtılmış suların Menemen Ovası'nda sulama amaçlı aktarılmasını da planlıyorduk. Ancak gerekli hatlar bizim yönetimimizden sonra döşenmediği için arıtılan bu su Körfez'e geri verildi. Hala da veriliyor.

Kokuya da neden oldu

■ **Eski Başkan Ahmet Priştina dönemine de tanıklık ettiniz. Körfez'le ilgili o yıllarda neler yapıldı?**

Görevden ayrıldıktan sonra Büyük Kanal Projesi'ni takip etmeye devam ettim. Süreç içinde farklı ilçelere ek arıtma üniteleri kuruldu, derelerden gelen atıkların önü kesilmeye çalışıldı, yağmur suları ve kanalizasyon hatları ayrıştırıldı. Ama bu elbette yeterli olmadı.

Bir Őey daha yapıldı ki bu çok eleŐtirildi. Rahmetli Belediye BaŐkanımız Ahmet Priştina ve döneminin İZSU Genel Müdürü Hasan Mani, Körfez'in YeŐildere aŐzından Salhane'ye kadar olan bölümde gerçekleŐen düzenleme kapsamında maalesef ıslak çamurun üzerini izolasyon malzemesi membranla kaplattı. Onun da üzerine toprak döküldü ve yeŐil alana çevrildi.

DERELERE YAŐMUR BARAJI

■ **Peki, Körfez projesi kapsamında yıllar boyunca hiç mi iyi Şeyler yapılmadı?**

Biz iki dönem boyunca 100 km yaŐmur suyu, 3 bin 500 km kanalizasyon hattı, 5 bin 500 km. su Şebekesi yaptık. Bizden sonra 25 yılda toplam 100 km. yaŐmur suyu hattı yapılmıŐ. Zamanla da derelerin ıslahı, farklı ilçelere paket arıtma tesisleri, Körfez'de dip tarama çalışmaları gerçekleŐti, yapılmaya da devam ediyor.

Bugün Ege Denizi'ne dökülen yaklaşık 33 dere ve çayın havza alanı 726 km civarında. Bu derelerin taŐıdıŐı sıvı ve katı maddeler Körfez'i dolduruyor. Bu İzmir için büyük bir tehdit! Ancak tehdidi fırsata çevirmek de mümkün. Bu derelerin üzerine kurulacak kk çaplı yaŐmur toplama barajları ile Őehir içi sulamalarının düşük maliyetle yapılması saŐlanabilir. Bir de İzmir Körfezi deyince Gediz Nehri'nden gelen kirlilik, yük gemileri ve sanayi tesislerinden gelen atıklar da maalesef söz konusu.

'25 yılın hesabını Tugay'dan soramayız'

■ **GeldiĐimiz noktada İzmir Körfezi nasıl ve kim tarafından temizlenecek?**

Körfez'in temizliği ve bunun sürdürülebilirliği için büyük kaynaklar gerekiyor. Öncelikle kentin yağmur suyu hatları sayısını artırmak gerekiyor. Böylece Çiğli Arıtma'nın da yükü hafifleyecek, sadece kanalizasyondan gelen atıkları ayrıştırarak. Ancak asgari 15 yıllık bir bütçeye denk gelen bu hatları ayrıştırma maliyetini İzmir Büyükşehir Belediyesi tek başına karşılayamaz. Ki Başkan Cemil Tugay elinden geleni yapıyor, görüyoruz. 25 yılın hesabını ondan soramazsınız. İlgili bakanlıkların, sanayicilerin ve İzmirliilerin de taşın altına elini koymasđ gerekiyor. Herkes sorumluluğunu yerine getirecek. Gerekirse Körfez temizliği için vatandaş olarak ek vergi vereceğiz. Türkiye'de çevre koruma amacına yönelik geliştirilen mali araçlar maalesef yeterli değildir.

Bugün Körfez'e kirlilik akışını durdurun, arıtma tesisini tam kapasite çalıştırın, 45 gün sonra kendini temizler, Körfez'de yüzerseniz.

■ Peki, Çiğli Arıtma Tesisi'nin mevcut kapasitesi İzmir için yeterli mi?

Yeterli. Biz hizmete açtığımızda 9 ilçeyi kapsayacak bir çalışma yapmıştık. Tesis bakımdan geçti. Diğer ilçelere de paket arıtma yapımları sürüyor.

Efes örneđi yaşanabilir

■ Sizce İzmir Körfez acilen temizlenmezse ne olur?

Liman kenti Antik Efes, M.Ö. 560 yılında Artemis Tapınağı çevresine taşınmıştır. Bugün gezilen Efes ise M.Ö. 300 yıllarında kurulmuştur. Yani bugün taş, toprak, tarla olan alan, bundan 2500 sene önce gemilerin savaşılabileceği kadar derin bir denizden oluşmaktaydı. Fakat Küçük Menderes Nehri'nin debisinin artmasıyla taşıdığı alüvyonların çoğalması Ephesus Limanı'nın 4 kilometre içeride

kalmasına neden oldu. Bu gelişmelerden sonra oluşan bataklıklarda üreyen mikro organizmalar insanların toplu ölümlerine sebep oldu. Aynı senaryoyu yaşamayacağımız ne malum?

Membran etkisi

■ Kıyıya serilen bu membran doğaya zarar vermez mi...

Verir tabi Zamanla bu membran örtü altında kalan çamur içinde gaz birikimi oluştu ve bölgede kötü kokuya neden oldu. Bugün o bölgede meydana gelen kötü kokuda bunun etkisi az da olsa hala vardır. Oysa bölge temizlenip, kayalarla doldurulmak suretiyle dolgu yapılabilirdi.